

YAKUP KADRI KARAOSMANOĐLU
Bir Serencam

Kütüphane-i İslâm ve Askerî, 1330/1914 (1 baskı)
Remzi Kitabevi, 1943 (1 baskı)

İletişim Yayınları 15 • Bütün Eserleri 13
ISBN-13: 978-975-470-050-3
© 1983 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1-8. BASKI 1983-2015, İstanbul
9. BASKI 2017, İstanbul

DIZI KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hasan Deniz

DÜZELTİ Sait Kızılırmak

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

YAKUP KADRI KARAOSMANOĐLU

Bir Serencam

i l e t i Ő i m

Yakup Kadri Karaosmanođlu, Kıbrısı Yalısı'nda Yahya Kemal ve arkadaşlarıyla.

توصیح آید؟ ...
 لاروسه. - ادرله یا! ...
 مادره. - سد دمی آیدت؟
 لاروسه. - شایر اوکا فکرلمی قبول آیدت بوم.
 مادره. - ایسه اول او ادرله لورده خورشور.
 ایسه نجه مریه صه اولدنیلک انا بولک تهللا لورن
 بری دن میرالایم معارض اولور، اولنک خشمونسی لاروسه. - ندادور اولور! بونج وظیفیم اکل.
 هلیا تخمک در...
 لاروسه. - بی کیم تله آید سورشا الله عقیقده؟
 میرالایم هفتونسی پنج وظیفیم ده بیله اکل!.. ذاتا، مدافعه بی مجبورم، هرشم قاشی مقادیرمه
 ذاتا سهه مبالند آید سورسک عجزیم؛ میرالایم حاضرم... بوشنک قاشیه جنگ شه اکل...
 لورده قدر طرفلیر، هرده المزاج ایسه ده ننه آیی
 خلیه برآ ادرمه، برا عینا و ایدر آما عیون بولمه
 بوقدر بوکسوله بیلیمک ایچیمه سهه آیی خورشور
 کچه ر.
 میرا اولدلمسه؛ بری دینک... ایکیغی،
 مادره. - فقط بو ایسه ادرله اکل. بیلیمسکله ایکیغی ده تاریخک آصل... بو ایله شینه
 ده گویم اولنک دامادکی اولدجه؟ قیزینک صاقیقالمسکله، دوستی! ...
 لاروسه، اوموزلری سلمه لا. - سه یا انا وظیفیمی
 لاروسه. - قیزینک قاشیغی؟
 مادره. - ادرله یا. ادرله یا... ایچ ایچیمه
 ایچیمه بیتیجی صابیلور.
 لاروسه. - بونی نه دره بیلیمسک؟
 مادره. - بونجه بلاییمه جاک نوزار؟ بوکون
 خبر آلمم. ساکا اقسام سوبله جاکم.
 لاروسه. - یا دعک قیزینک قاشیغی صا!
 لاروسه. - یا لایلم...
 مادره. - آئی یا کلیمسک؟
 لاروسه. - یا لایلم...
 مادره. - یا لایلم...
 لاروسه. - یا لایلم...

Yakup Kadri'nin elyazısından bir örnek.

İÇİNDEKİLER

Bir Serencam.....	11
Baskın	55
Şapka	69
Bir Ölünün Mektupları	83
Yalnız Kalmak Korkusu.....	97
Bir Tercümeihal.....	111
Nebbaş.....	141
Bir Kadın Meselesi.....	157
Rahmet.....	167
Hasretten Hasrete.....	191
Hicap.....	197
Kör Göz, Kör Gönül.....	203

BİR SERENCAM

Karşı sahilin hurma dalları arkasından gittikçe artan ziyasıyla, insana gittikçe yaklaşıyor vehmini veren hummalı, canlı bir ay çıkıyor ve mesafeleri zümrüt gibi bir şafak istilâ ediyordu. Sol tarafta beyaz sütunlu uzun setler arkasında bir nebat ve ağaç mahşeri içinde gizlenen Kasrüdübare'nin metrük ve muhteşem çatısı, biraz ötede Kasrı Âli'nin geniş, uzun yapraklı ağaçlar gölgesinde dinlenen hazin ve mağrur enkazı ve tâ karşıda ve tâ uzakta, ufkun harim [kutsal, gizli] bir kenarında, ehramın silik, titrek ve mecalsiz zirveleri görünüyordu.

Refikim [arkadaşım] ve ben, gürültüden hâli [gürültüsüz olmayan] olmiyan yoldan uzaklaşıp Nil'in تنها sahillerine doğru gittik. Büyük nehirde mahsus, mer'i [gözle görülür] bir cereyan vardı; dalgalar, sahillerin su yüzüne düşen akislerini kendileriyle beraber sürükleyip götürüyor ve Nil, sanki ziyaya susamış gibi mehtabın bütün ışıklarını emerek, seylâbelerinde [sel, sel suyunda] kan rengi kıvrıntularla ağır ve pür esrar akıp gidiyordu. Tâ ötede, salıpvary [haç benzeri] yelken direkleriyle esatiri [efsanevi] bir mahlûk gibi kol-

larını açıp yarı karanlıkta sendeliyerek kendisine yol arıyan ve daima sessizce koyan toprak testi yüklü bir gemide hazin nağmeler terennüm eden bir arabanın perişan sesini dinliyerek ihtiyar refikime dedim ki:

“Ne güzel bir gece! Ve ne garip, ne efsaneli bir yer! Ruhum binbir gece masallarını yaşıyor, o kadar hayal ile doluyum...”

Muhatabım, zihnen daha mühim şeylerle meşgul gibi, başını eğmiş, dalgın yanımda yürüyordu. Biraz da onu ikaz için söylenmiş şu sözlere yine aynı dalgın başla, yine aynı sükûtle mukabele etti ve neden sonra bana eliyle, biraz ötede, koca bir bahçeyi çeviren yarı yıkık mermerden bir seddi işaretle:

“İster misiniz, biraz şurada, şunun üstünde oturalım?” dedi.

Sedde doğru ilerledik: Ben nefesimle oturacağım yerin tozunu dağıttım; o, kolunda taşıdığı pardösüyle taşın soğukluğunu örttü; ayaklarımızı boşluğa sallayarak yanyana oturduk. Cebinden çıkardığı tabakasından bana bir sigara uzattı, bir tane de kendi aldı ve onu derin bir zevk ile içmeğe başladı. Çiğaralarımızı yarılamıştık ve hâlâ konuşmuyorduk. Fakat ihtiyar arkadaşım, birden, lâübali, şen bir tavırla dizime vurup, sesinde beni mütehayyir edecek [şaşırtacak] kadar büyük bir konuşma iştihasıyla:

“Demin,” dedi; “ruhunuzun binbir gece masallarını yaşadığımı söylediniz. İster misiniz, size, benim gençlik hayatıma karışmış, –yalnız karışmış değil, ona hâkim olmuş, onu masetmiş– [emmiş, kendinin kılmış] bir *binbir gece* masalı nakledeyim? Bundan kırk, kırk beş sene evveline raci [ait] bir masal! Eski... Fakat şu nehrin kenarına ve şu karşiki sahile ait bir masal! Hâlâ o kadar taze ve benim için şu dakikada o kadar düne ait... Sıkılmazsınız değil mi?”

“Hayır, bilâkis,” dedim. “Rica ederim, sizi büyük bir arzu ile dinliyorum.”

“Peki öyle ise,” dedi, “işte masalım.”

Yirmi yaşında idim. Pederim henüz vefat etmiş ve bana epeyce hatırı sayılır bir servet bırakmıştı. Çok defa yirmi yaşında bir genç babasının mirasını yer yemez, ne yapar? Evlenir değil mi? Hele bizim zamanımızda bu, âdeta umumî bir kaide idi. Fakat ben öyle yapmadım. Çünkü çok hayalperest bir gençtim, her şeyden evvel yegâne emelim zengin olmaktı. Hatırıma nereden geldi bilmem! İstanbul’la Mısır arasında ticarete başladım. Ne ticareti? Bu, belli değildi. Bu, hemen antıkaçılığa mensup bir tarz-i ticaretti [ticaret tarzıydı]. İki memleket arasında –madem ki masal anlatıyorum, eski masallardaki tâbirleri kullanayım– yükte hafif pahada ağır ne gibi nadir eşya bulursam taşıyordum.

Böyle bir tasavvurun kuvveden fiile çıkmasında [düşünmeden eyleme dönüşmesinde], filvaki, o zamanlar Mısır’da bulunan ve Hıdiv ailesiyle münasebattar olan amcamın çok tesiri olmuştur. Nitekim ilk seyahatimde bana her hususta delâlet eden [yol gösteren], beni memleketin hemen bütün zengin mahfillerine [çevrelerine] tanıttıran ve genç bir paşa ile aramızda âdeta dostluk derecesine varan bir muarefe-nin [tanışıklığın] teessüsüne sebep hep amcamdı. Onun sayesinde ki ilk teşebbüslerim semereli neticeler verdi idi.

Sakın bu mukaddimelerden, size hayalî kâr ve kisiplerden [kazançlardan], define bulmalardan, deve sırtında Nil kenarında elmas taşımaldan bahsedeceğime sahip olmayınız. Hikâyemin mevzuu büsbütün başkadır. Bu, esrarlı bir aşk hikâyesidir ve para, ticaret, servet gibi hasis mesailden uzak, doğrudan doğruya kalbe ait pek şayanı ehemmiyet bir vak’adır. Ne diyordum? İlk seyahatimden hayli müstefit olmuşum [yarar sağlamıştım], değil mi? Fakat bu ilk seyahatte beni en ziyade memnun eden şeylerden birincisi o genç paşa ile aramızdaki dostluk derecesine çıkan muarefe idi, hattâ ertesi sene tekrar Mısır’a avdetime sebep de bu ol-

muştı. Paşa, sarayında bana hususî bir daire ayırmış ve beni oraya ısrarla davet etmişti. Binaenaleyh, ertesi sene, teşrinisani [Kasım] nihayetlerine doğru İstanbul'dan Mısır'a ikinci bir seyahat icra ediyordum; Suriye hattında işliyen ve ancak bir ayda İskenderiye'ye vasil olabilen bir vapurla gayet zahmetli bir seyahat! Dikkat ediniz, hikâyem asıl buradan başlayacak.

Şimdi hatırlamıyorum, o vapur ne vapuru idi, hangi kumpanyanın idi ve bilmiyorum, o şimdi hâlâ mevcut mudur? Yalnız şunu hatırlıyorum ki bu, gayet fena, küçük bir gemiydi. Gemide yolcular hadden çok fazla idi ve havada bir haftadan beri insana âdeta korku verecek kadar şiddetli bir muhalefet vardı. Bütün bunlara rağmen ben de güvertede, güverte yolcuları meyanında [arasında] idim.

Amcam İstanbul'a avdet ederken bana demişti ki:

“Oğlum! Sakın ilk muvaffakiyetler seni baştan çıkarmasın. Bil ki, tasarruf kâr ve kisiplerin anasıdır ve yeni ticarete sülûk eden [giren] ve senin yaşında olan bir genç ise buna herkesten ziyade riayet etmelidir.”

İşte bu söz sebep olmuştu, çok ağırbaşlı bir gençtim. İhtiyarların sözlerinden kendime birer hayat düsturu çıkarırdım. Fakat doğrusu o defa bu düstura uymakta nihayet bir dereceye kadar muvaffak olabildim, hattâ ilk günlerin zorluklarına bile tahammül edemiyerek vapur mürettebatından birinin kamarasını kiralamağa mecbur oldum.

Kamaranın biri denize, diğeri güverteye nâzır iki penceresi vardı ve yatağım bu iki pencere ortasında idi. Birinden denize, dalgalara; ufuklara, diğersinden karma karışık, zelil ve mülevves [aşağılık ve pis, karışık] bir insan ve eşya yığına bakıyordum. Nazarlarım ekser saatler bu tarafın manzarasında daha çok eğlenceler buluyordu. Meselâ, geceleri kül renkli keten bezinden bir tavan altında, rüzgârda sallanan ve ışığı her dakika biraz daha sönen bir fenerin yarattığı

mehip [ürkütücü], acayip, oynak gölgelerle kaplı bir güvertede, uzun uzadıya insanlarla eşyaları birbirinden ayırmağa çalışırdım ve buna asla muvaffak olamıyarak sabahın olmasını beklerdim; çünkü bu güvertede, sepetler kolunu direklerle geçirmiş kimselere, kolunu direklerle geçirmiş kimseler sepetlere, heybeler birbirine sarılmış vücutlara, birbirine sarılmış vücutlar heybelere, sandıklar yorganlarına bürünmüş şişman kadınlara, yorganlarına bürünmüş şişman kadınlar sandıklara benzerdi ve bütün bu meçhuller yığınının önünde, ben mütecessis, sabırsız, sabahın ilk ışıklarını gözetlerdim.

Fakat bir sabah bunların hiçbirini görmeğe muvaffak olamadım. Çünkü tâ penceremin yanında beyaz, temiz bir yatak içinde uzanan genç bir kız, gözlerimi bir anda kendine cezbetmişti. İnce, zarif ve ismi meçhul nadide çiçeklere benzeyen bir genç kız... Bunun etrafında eşya yoktu. Ne sandık, ne sepet, ne heybet... Dediğim gibi beyaz bir yatak içinde vücudunun beliğ [düzgün] ve kibar şeklini bozmayan ince beyaz örtüler altında, kendini diğerlerinden ayıran, saklayan perdelerin açık kalmış bir kısmından, ruhun hudutlarına baş döndürücü bir genişlik veren gözlerle benim pencereme bakıyordu. Ben de ona baktım, güzeldi, çok güzel... Fakat yüzünde endişe verici bir yorgunluk vardı, gözlerinin etrafı mahzun bir esmer hâleyle çemberlenmişti ve uzun bir gecenin uykusuzluğu onlara dilfiriip [alımlı, çekici] bir humma vermişti. Yatağın kenarında beyaz başörtüsüyle oturan kendi yaşında, düşünceli bir diğer genç kızla beraber, arasına perdelerin arasından esmer başını uzatan kırk beşlik siyah sakallı bir adam ona refakat ediyordu.

O gün akşama doğru tahkik ettim: Bu iki genç kız Mısır'a satılmağa giden iki cariye imiş ve o sakallı, esmer adam da meşhur bir esirci... Gece onları penceremden akseden ziya

ile daha iyi seyrettim. Erkek çekilmişti ve iki genç kız yan yana yatmışlardı. Birinin gözleri hâlâ açıktı ve yarı karanlıkta iki siyah elmas gibi parlıyordu. Benim kendisine bakmakta olduğumdan muhakkak haberdardı, buna rağmen bütün vücudunda bana karşı lâübali, mütevekkil bir lâkaydi vardı. Yalnız, arasıra, başörtüsünün altından ta şakaklarının üstüne dökülen gür saçlarını toplamak için dirseklerine kadar çıplak, beyaz kollarını çıkarıyor, ince parmaklarının ucuyla onlara intizam vermeğe çalışıyor ve sonra birden yorulmuş gibi, yine eski hareketsizliğine avdet ediyordu.

O geceyi daha fena geçirdi zannederim, çünkü ertesi gün artık tamamıyla hasta idi. Zaten esirci, bu gibi adamlara has bir lâübalilikle o gün, bizzat, bana her şeyi anlattı. Vapurdan, havadan, birçok şikâyet ettikten sonra birdenbire eliyle perdeyi göstererek:

“Kız hasta,” dedi; “öyle canım sıkılıyor ki... Bu çehre ile orada, bilmem ama, iyi bir tesir hâsil etmez sanırım. Kibar kısmı da, sağ olsun laf dinlemez ki.. Ne desem nafile...”

Sordum:

“Niçin onun taravetini [tazeliğini] muhafaza etmesinde bu kadar musırsınız [ısrarlısınız, ayak diriyorsunuz]?”

Esmer adam başını salladı ve gayet mühim bir sır tevdi eder gibi:

“Başka şeye benzemez ki, o oğlum!” dedi. “Odalık bu. Odalık. Düşün! Bir paşamın, bir prensin koynuna girecek!”

Esircinin bu son sözleri üzerine, o gün akşamdan beri, bilmem neden, zihnimi işgal eden bir suali sordum:

“Kime? Onu kime götüreceksin?”

Ve bu adamın mufassal [ayrıntılı] bir cevabından anladım ki iki gündür her şeyiyle beni meşgul eden bu güzel kız, misafiri olacağı o genç paşa içindir.

Manâsını sonra hissettiğim garip bir istical [acele] ile hemen esirciye haber verdim:

“Müşterini pek iyi tanıyorum,” dedim; “hattâ onun sarayına misafir olacağım.”

Bunu öğrenir öğrenmez, baktım ki, siyah sakallı adam bana karşı daha dost, daha mültefit ve daha mütevazi görünmeğe başladı.

Akşama doğru cariyenin hastalığı şiddetlendi. Güverte zaten bir fecaatgâh [facia yeri] olmuştu. Rüzgâr tentelerin iplerini sökecek bir vahşetle esiyor, dalgalar oraya tehditkâr köpükler saçıyordu. Yolcuların boğazında seslerin en korkuncu ve döşemelerde rahiyaların en fecii vardı. Bağırان çocuklar, solgun dudaklarında dua titriyen kadınlar, gözü dönmüş, sendeleyip düşen erkekler vardı.

Eğer hayatınızda taun [veba] veya koleraya tutulmuş bir halk yığını görmemiş iseniz bu güvertenin halini tasavvur etmek sizin için muhal olacaktır [mümkün olmayacaktır]. Maamafih bütün gece, ben yalnız onu düşündüm. Kalbim onun için nihayetsiz bir şefkatle dolmuştu ve gözlerim perdelerin arkasından sabaha kadar, onun beyaz örtüler altındaki mütevekkil şeklini, gittikçe solan solgun pembe gül rengindeki çehresini ve alevcikleri hiç sönmeyen mübarek gözlerini arıyordu. Kalbim onun için şefkat ve hasretle dolmuştu.

Sabaha doğru kararımı vermiştim: Kamaramı ona terk edecektim. Bu fikir dimağımda, kalbimi ısıtan nâgihanî [an-sızın] bir şafak gibi doğdu. Evet, kamaramı ona terk edecek ve ben de gidip güvertenin bir köşesinde kendime bir yer bulacaktım. Muhakemelerim azmimi bozmasın diye, hemen, bunu koşup esirciye söyledim, o, evvelâ kabul etmek istemedi:

“Nasıl olur efendim? Siz rahatsız olacaksınız. Zaten bunu o da kabul edemez. Terbiyeli bir kızdır. Bu kadar lûtfâ kendini lâiyk görmez. Öyle zannedirim,” dedi.

Fakat benim ısrarım üzerine yüzünde geniş bir memnuni-

yetle gidip bu haberi genç kıza tebliğ etti. O da bir müddet mütereddit ve hattâ müstağni [çekingeni] göründü, ben perdeye yaklaştım ve dedim ki:

“Kabul ediniz hemşire! Yol daha uzun, hava hâlâ fena ve bulunduğunuz yer tahammül edilmez bir derecede rahatsızdır. Hem siz de rahatsızsınız...”

Ve yanımda sırttan esmer, yaşlı adam sözümü ikmal etti:

“Haydi, haydi, nazlanma!” dedi. “Efendi zaten yabancı değil!..”

Genç kız teklifimizi, refikasını [arkadaşımı] da beraber almak şartıyla kabul etti. Fakat bu arzunun husulüne kamaranın darlığı kâfi bir mâni idi; buna da razı oldu ve dudaklarında bana karşı cebrî [zorlama] bir teşekkür gülümsemesiyle, gözlerinde daha koyulaşan bir hüznün gölgesiyle, ağır ağır örtülerini topladı, sendeliyerek kamaraya girdi. Onu yürürken gördüm: Boyu uzun, beli inceydi ve eski ipek feracesinin sökükle kıvrımları altında heykel gibi kalçalarının baş döndürücü hareketi görülüyordu. Sizi temin ederim, bu kadar güzeline hiç tesadüf etmedim. Her şey oldu, geçti; senelerden beri kalbimdeki alev söndü, ihtiyarım; bunu size bütün soğukkanlılığımla söylüyorum: Hiç onun kadar güzeline rast gelmedim. Her görüşümde sanki onu ilk defa görüyorum gibi olurdu, hüsnünde [güzelliğinde] o kadar sihirli bir tenevvü [çeşitlilik] vardı, hüsnü o kadar zengin ve hudutsuzdu. Size biraz evvel yine ondan bahsederken “gözleri ruhun hudutlarını açıyor” demiştim. Bunu, ona bakarken daima hissettim ve daima ruhumun bu nâgihani tevessü’leri [genişlemeleri] başımı döndürdü.

Günde hiç olmazsa iki kere kamaraya girerdim. Çünkü eşyam orada idi ve bana onlardan her gün bir şey lâzım olurdu. Bunu isterseniz iltizamî addediniz [bilerek yapılmış sayınız] ve bir hile telâkki eyleyiniz! Fakat mesele zavahiri [görünüşi] itibariyle bundan ibaretti.

Daima ötekilerin, öteki genç kızla, esircinin kamara civarından uzakta buldukları veya uyudukları zamanları intihap eder ve gider, yavaşça kapıya vururdum:

“Hemşire hanım,” derdim; “müsaade ederseniz girip içeriden bir şey alacağım.”

Her girişimde onu başörtüsüyle, yatağın içinde oturmuş, dirseklerine kadar açılan kollarını yorganının üstüne bırakmış, yüzü deniz tarafında pencereye çevrilmiş, hayalî bir mahlûk gibi, hep aynı vaziyette, sabit, hareketsiz bulurdum.

Bazan eşya başındaki meşguliyetimi mümkün olduğu kadar uzatırdım. Oradaki vaziyetim, daima, alnımın onun yatağına temasını icap ettirirdi ve bütün bu müddet zarfında ise alnımın temas ettiği yatakta teneffüs eyliyen bu sıcak ve rayihadar mevcudiyet [güzel kokulu varlık], garip bir sihr ile sanki kendisiyle yataklık ve yataklıkla benim alnım arasında rabitalar, menfezler [delikler], yollar bulup tâ kalbime kadar girer ve onu bayıltıcı bir imtisas [emme, içine çekme] ile emerek boşaltırdı. Oradan daima bomboş çıkardım. Bir gün nasılsa, ben yine aynı vaziyette eşyalarımınla meşgulken, aramızda şöyle bir mükâleme cereyan etti:

“Beyefendi siz de Mısır’a gideceksiniz değil mi?”

“Evet, hemşire.”

“Zaten oralı mısınız?”

“Hayır İstanbulluyum. Bu, ikinci seferim.”

“Daha iyi, öyle ise size sorabilirim: Mısır çok fena bir yer midir efendim?”

“Hayır, bilâkis...”

“Fakat orası için, Arabistan’dır diyorlar. Havası çok sıcak ve halkı çok siyah zannedirim.”

“Sizi temin ederim ki havası pek az sıcak ve halkı pek az siyahtır. Zaten siz öyle bir yere gideceksiniz ki, orası Mısır’dan büsbütün ayrıdır. Âdeta İstanbul’un bir parçasıdır ve orada hep sizin hemşerileriniz vardır.”